

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про пенсії за особливі заслуги перед Україною

Із змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 11 липня 2002 року N 91-IV,
від 26 грудня 2002 року N 421-IV,
від 27 листопада 2003 року N 1344-IV,
від 11 грудня 2003 року N 1383-IV,
від 15 червня 2004 року N 1772-IV,
від 17 червня 2004 року N 1801-IV,
від 16 грудня 2004 року N 2264-IV,
від 23 грудня 2004 року N 2292-IV

(З 1 січня 2006 року до частини другої статті 6 цього Закону будуть внесені зміни, передбачені пунктом 1 розділу I Закону України від 23 грудня 2004 року N 2292-IV)

(З 1 січня 2006 року до цього Закону будуть внесені зміни згідно із Законом України від 20 січня 2005 року N 2381-IV)

(З 1 січня 2006 року до цього Закону будуть внесені зміни згідно із Законом України від 3 лютого 2005 року N 2417-IV)

(З 1 січня 2006 року до цього Закону будуть внесені зміни згідно із Законом України від 16 червня 2005 року N 2658-IV)

Цей Закон передбачає встановлення громадянам, які мають значні заслуги у сфері державної, громадської або господарської діяльності, досягнення у галузі науки, культури, освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту тощо, пенсій за особливі заслуги перед Україною.

(преамбула у редакції Закону
України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Стаття 1. Пенсії за особливі заслуги перед Україною (далі - пенсії за особливі заслуги) встановлюються громадянам України:

1) Героям України, Героям Радянського Союзу, Героям Соціалістичної Праці, особам, нагородженим орденом Леніна, орденом Слави трьох ступенів, орденом Трудової Слави трьох ступенів, чотирма і більше медалями "За відвагу", чотирма і більше орденами України та колишнього Союзу РСР, повним кавалерам ордена "За службу Родині в Вооруженных Силах ССРСР", особам, відзначеним почесним званням України, колишніх Союзу РСР та Української РСР "народний";

2) ветеранам Великої Вітчизняної війни, учасникам бойових дій проти Японії у 1938, 1939 і 1945 роках (в тому числі на території Монголії), нагородженим за бойові дії орденом, медаллю "За відвагу" або медаллю Ушакова, партизанам Великої Вітчизняної війни, нагородженим медаллю "За відвагу", незалежно від часу нагородження;

(пункт 2 статті 1 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV,
у редакції Законів України від 11.12.2003 р. N 1383-IV,
від 15.06.2004 р. N 1772-IV)

3) видатним спортсменам - переможцям Олімпійських та Паралімпійських ігор, Всесвітніх ігор глухих, чемпіонам і рекордсменам світу та Європи;

(пункт 3 статті 1 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.12.2004 р. N 2264-IV)

4) космонавтам, які здійснили політ у космос, членам льотно-випробувальних екіпажів літаків;

5) народним депутатам України, депутатам колишніх Союзу РСР та Української РСР, членам Кабінету Міністрів України та Уряду колишньої Української РСР;

6) особам, відзначеним почесним званням України, колишніх Союзу РСР та Української РСР "заслужений", державними преміями України, колишніх Союзу РСР та Української РСР, нагородженим одним із орденів України або колишнього Союзу РСР, а також особам, яким до 1 січня 1992 року було встановлено персональні пенсії союзного чи республіканського значення;

(пункт 6 статті 1 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 11.12.2003 р. N 1383-IV)

7) депутатам - всього чотирьох і більше скликань Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад, районних, районних у містах, міських рад міст обласного значення в Україні та в колишній Українській РСР;

(пункт 7 статті 1 у редакції Закону
України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

8) матерям, які народили п'ятеро і більше дітей та виховали їх до восьмирічного віку. При цьому враховуються діти, усиновлені в установленому законом порядку.

(стаття 1 у редакції Закону
України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Стаття 2. Для призначення пенсій за особливі заслуги особам, зазначеним у пунктах 1, 3 - 5 статті 1 цього Закону, створюється Комісія з встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною при Кабінеті Міністрів України, Положення про яку та її склад затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Особам, зазначеним у пунктах 2, 6 - 8 статті 1 цього Закону, пенсії за особливі заслуги встановлюються комісіями з встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях, положення про які та їх склад затверджуються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями.

Органи, що здійснюють підготовку документів для встановлення пенсій за особливі заслуги, оформлення відповідних рішень комісій з встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях, визначаються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями.

Комісія з встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною при Кабінеті Міністрів України розглядає скарги щодо відмови у встановленні пенсій за особливі заслуги комісіями при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях, приймає стосовно них рішення, а також встановлює порядок подання і підготовки зазначеними комісіями звітності по призначених і виплачених пенсіях.

(стаття 2 у редакції Закону
України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

(дію статті 2 зупинено на 2004 рік в частині встановлення пенсій за особливі заслуги комісіями з встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях згідно із Законом України від 27.11.2003 р. N 1344-IV)

(дію статті 2 відновлено у зв'язку із виключенням пункту 42 частини першої статті 80 Закону України від 27.11.2003 р. N 1344-IV згідно із Законом України від 17.06.2004 р. N 1801-IV)

Стаття 3. За цим Законом встановлюються пенсії:

за віком;

по інвалідності;

у разі втрати годувальника;

за вислугу років.

(статтю 3 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Стаття 4. Пенсії за особливі заслуги встановлюються громадянам, зазначеним у статті 1 цього Закону, які мають право на пенсію за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника та за вислугу років відповідно до закону.

(стаття 4 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Стаття 5. Пенсія за особливі заслуги встановлюється як надбавка до розміру пенсії, на яку має право особа згідно із законом, у таких розмірах прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність:

від 35 до 40 відсотків - особам, зазначеним у пункті 1 статті 1 цього Закону;

від 25 до 35 відсотків - особам, зазначеним у пунктах 2 - 5 статті 1 цього Закону;

від 20 до 25 відсотків - особам, зазначеним у пунктах 6 - 8 статті 1 цього Закону.

Розмір надбавки визначається відповідними комісіями, зазначеними у статті 2 цього Закону, залежно від заслуг особи. У разі, коли особа одночасно має право на надбавки, зазначені в кількох пунктах статті 1 цього Закону, призначається та надбавка, яка є більшою у максимальному розмірі.

(частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

Пенсія за особливі заслуги призначається з дня звернення за встановленням пенсії, але не раніше дати набрання чинності положеннями Закону, що встановлює право на таку пенсію. Днем звернення за встановленням пенсії за особливі заслуги вважається день прийому заяви про порушення клопотання про встановлення пенсії за особливі заслуги з усіма необхідними документами. Якщо заява про встановлення пенсії за особливі заслуги надсилається поштою і при цьому подаються всі необхідні документи, то днем звернення за встановленням пенсії за особливі заслуги вважається дата, вказана на поштовому штемпелі місця відправлення заяви. У разі, коли до заяви додані не всі необхідні документи, орган, що здійснює підготовку документів для встановлення пенсії за особливі заслуги, повідомляє заявнику, які документи повинні бути подані додатково. Якщо вони будуть подані не пізніше 3 місяців з дня повідомлення про необхідність подання додаткових документів, то днем звернення за

встановленням пенсії за особливі заслуги вважається день прийому або відправлення заяви про встановлення такої пенсії. Пенсія виплачується, якщо пенсіонер не працює, крім випадків, коли за місцем його роботи середньомісячний дохід за минулий календарний рік не перевищував прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність.

(частина третя статті 5 у редакції
Закону України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

У разі збільшення прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність, органи, що виплачують пенсії, здійснюють перерахунок надбавки, виходячи із цього прожиткового мінімуму, з урахуванням встановленого відповідними комісіями, зазначеними у статті 2 цього Закону, відсотку надбавки. Перерахунок здійснюється з дати, з якої встановлений новий розмір прожиткового мінімуму.

(частина четверта статті 5 із змінами, внесеними
згідно із Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

(стаття 5 у редакції Закону
України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Стаття 6. У разі смерті особи, яка мала право на пенсію за особливі заслуги відповідно до статті 1 цього Закону, непрацездатні члени сім'ї померлого, зазначені в статті 37 Закону України "Про пенсійне забезпечення", мають право на встановлення надбавки до пенсії у таких розмірах: за наявності одного непрацездатного члена сім'ї - 70 відсотків, двох і більше - 90 відсотків надбавки до пенсії померлого годувальника або надбавки до пенсії, що могла бути йому встановлена.

У разі смерті військовослужбовця, особи начальницького або рядового складу органів внутрішніх справ, які загинули під час виконання службових обов'язків (померли внаслідок поранення, одержаного під час виконання службових обов'язків) і були посмертно нагороджені державними нагородами України, непрацездатні члени сім'ї померлого, зазначені в статті 37 Закону України "Про пенсійне забезпечення", мають право на встановлення до пенсії надбавки у таких розмірах: за наявності одного непрацездатного члена сім'ї - 70 відсотків, двох і більше - 90 відсотків від розміру надбавки, передбаченого для осіб, зазначених у пункті 1 статті 1 цього Закону.

Надбавка встановлюється до пенсії, на яку член сім'ї померлого годувальника має право згідно із законом. При цьому застосовується порядок встановлення і збільшення надбавки, визначений статтею 5 цього Закону.

Виділення частки пенсії, що належить кожному члену сім'ї, здійснюється відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення".

(стаття 6 у редакції Закону
України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Стаття 7. Виключена

(згідно із Законом
України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Стаття 8. Клопотання про призначення пенсій за особливі заслуги порушується Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, міністрами та керівниками інших центральних органів виконавчої влади, Головою Адміністрації Президента України, Керівником Апарату Верховної Ради України, Міністром Кабінету Міністрів України, Головою Рахункової палати, Головою Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Головою Конституційного Суду України, Головою Верховного Суду України, головами вищих спеціалізованих судів України, Генеральним прокурором України, Головою Національного банку України, Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, головами обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, головами обласних, Київської і Севастопольської міських рад у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

(частина перша статті 8 із змінами, внесеними згідно із
Законами України від 11.07.2002 р. N 91-IV,
від 23.12.2004 р. N 2292-IV)

Клопотання про призначення пенсій за особливі заслуги особам, зазначеним у пунктах 2, 6 - 8 статті 1 цього Закону, порушуються особами, зазначеними у частині першій цієї статті, або головами районних, районних у містах державних адміністрацій та міськими головами міст обласного значення.

(статтю 8 доповнено частиною другою
згідно із Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

Стаття 9. Клопотання про призначення пенсії за особливі заслуги подається у відповідні комісії, зазначені у статті 2 цього Закону, які розглядають його в місячний строк з дня подання документів.

(частина перша статті 9 із змінами, внесеними
згідно із Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

Рішення про встановлення пенсії за особливі заслуги або про відмову в її встановленні, прийняте відповідними комісіями, зазначеними у статті 2 цього Закону, повідомляється не пізніше 10 днів після його прийняття громадянам, які звернулися за встановленням пенсії за особливі заслуги, і посадовим особам, які порушили клопотання.

(частина друга статті 9 у редакції
Закону України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

Стаття 10. Питання про збільшення розміру пенсії за особливі заслуги у разі виявлення нових даних про заслуги особи розглядається відповідними комісіями, зазначеними у статті 2 цього Закону, за клопотанням посадових осіб, зазначених у статті 8 цього Закону.

(стаття 10 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

Стаття 11. У разі вчинення пенсіонером умисного злочину або виявлення помилкових чи неправдивих даних, на підставі яких було призначено пенсію за особливі заслуги, рішенням відповідних комісій, зазначених у статті 2 цього Закону, пенсіонер позбавляється

призначеної пенсії. Сума пенсії, виплачена пенсіонерові надміру внаслідок зловживань з його боку, стягується у порядку, встановленому законом.

(стаття 11 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

Стаття 12. Пенсії за особливі заслуги виплачуються за місцем проживання пенсіонера в порядку, визначеному законодавством України.

Стаття 13. Нараховані суми пенсії за особливі заслуги, які з тих чи інших причин своєчасно не були одержані пенсіонером, виплачуються за минулий час, але не більш як за 3 роки, що передували зверненню за їх одержанням.

Суми пенсії, не одержані пенсіонером своєчасно з вини органу, що призначає або виплачує пенсію, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком.

Стаття 14. Особам, які одержують пенсію за особливі заслуги і проживають у будинках-інтернатах для громадян похилого віку та інвалідів, виплачується різниця між призначеною їм пенсією та вартістю утримання в будинку-інтернаті, але не менш як 25 відсотків пенсії.

Якщо у зазначених осіб є непрацездатні члени сім'ї, які перебувають на його утриманні, то пенсія виплачується у такому порядку: за наявності одного непрацездатного - 25 відсотків; двох і більше - 50 відсотків призначеної пенсії, які діляться між утриманцями порівну; решта пенсії, яка залишається після вирахування вартості утримання в будинку-інтернаті та коштів на утримання непрацездатних членів сім'ї, але не менш як 25 відсотків призначеної пенсії, виплачується пенсіонерові.

Стаття 15. Різниця між сумою пенсії за особливі заслуги та розміром пенсії, на яку має право особа згідно із законом, фінансується за рахунок коштів Державного бюджету України, і ці видатки включаються до переліку захищених статей видатків Державного бюджету України.

Стаття 16. Рішення органу, що призначає пенсію за особливі заслуги, може бути оскаржене у судовому порядку.

Стаття 16¹. Посадові особи, винні в порушенні цього Закону, та громадяни у разі подання неправдивих відомостей для призначення та виплати пенсії за особливі заслуги, несуть відповідальність згідно із законом.

(Закон доповнено статтею 16¹ згідно із
Законом України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Стаття 17. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2001 року.
2. Установити, що дія цього Закону поширюється на осіб, які вийшли на пенсію до набрання чинності цим Законом.
3. Пункт 3 статті 17 виключено

(пункт 3 статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV, виключено згідно із Законом України від 11.12.2003 р. N 1383-IV)

4. Установити, що у разі, коли внаслідок перерахунку надбавки відповідно до статті 5 цього Закону її розмір зменшується, надбавка виплачується у раніше встановленому розмірі. Розмір надбавки переглядається згідно з законом про індексацію грошових доходів населення.

У разі коли за нормами цього Закону для відповідної категорії осіб передбачено більш високі розміри надбавок, ніж були встановлені раніше, проводиться перерахунок у порядку, визначеному Комісією, з встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною при Кабінеті Міністрів України.

(абзац другий пункту 4 статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 26.12.2002 р. N 421-IV)

(пункт 4 статті 17 у редакції Закону України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

5. Кабінету Міністрів України:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законів України, що впливають із цього Закону;

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, що впливають із цього Закону;

під час формування показників державного бюджету на наступний рік визначати обсяг асигнувань, який буде спрямовуватися на фінансування пенсій за особливі заслуги, а також вносити Верховній Раді України, виходячи із можливостей державного бюджету, пропозиції щодо визначення верхньої межі максимального розміру пенсії разом з надбавкою, передбаченою статтею 5 цього Закону.

(пункт 5 статті 17 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом України від 11.07.2002 р. N 91-IV)

Президент України

Л. КУЧМА

**м. Київ
1 червня 2000 року
N 1767-III**